То було суворої зими 1929 року, коли на Поділлі повимерзали фруктові дерева, особливо волоські горіхи, сливи і абрикоси, виноград, деякі сорти яблунь і груш.

У хаті вікна були замуровані міцним морозом так, що навіть березневе сонце не могло пробитися крізь товстий шар льоду з снігом на шибках.

Я із старшим на пару років братиком Павлом розкошували на завжди теплій печі, тому нам нічні морози аж ніяк не були страшні. Лише вдень, коли брат йшов до школи, а я з такими ж ровесниками, як сам, ганяли санчата з снігової гірки, мороз невидимими пальцями щипав то за носа, то за вуха, то за руки. Та ми гуртом давали собі раду: один одному снігом розтирали задубілі місця, з усієї сили забивали замерзлі руки об плечі доти, поки кров знову не гнала тепло до самісіньких нігтів.

Того морозного ранку всі дерева і кущі були вкриті густим інеєм. Дрібні білі голочки поприлипали до найменших гілочок, прикрасили стебла засохлих бур'янів. І ті бур'яни ніби ожили в казці, стали кришталевими люстрами, неповторними сяючими вишивками, мережками, загадковими візерунками.

Я зліз з печі слідом за Павликом і почав вмиватися. Якраз увійшла мати, несучи оберемок сухих дров, і кинула їх під припічок. Здивовано глянула на мене, чогось усміхнулася, а потім так, між іншим, запитала:

– Куди, парубче, збираєшся?

– Діло є, – буркнув я у жменю з водою, від чого бризками намочив собі сорочку.

– Яке таке діло спозарання? – промовила мати, чаклуючи коло дров у печі, які ніяк не хотіли розгорятися.

– Хочу подивитися на іній у саду.

– Поки ти зберешся, то його й сліду не зостанеться, весь осипеться.

– А я за хлівом його зловлю, куди сонечко заглядає лише опівдні.

– Зараз поснідаєш з Павликом, а тоді й підеш милуватися інеєм, – подобрішала мати, бо розгорілося у печі. – І що з тебе буде, Миколко, коли виростеш і школу закінчиш?

– Поетом буду, матусю, як Тарас Григорович Шевченко!

– Дай Боже, дай Боже, щоб з тебе була така славна людина, як Тарас Григорович. Більшого у Бога не прошу. Лише хай обминає тебе, сину, лиха доля, яка спіткала колись нашого поета і пророка.

Та мене того ранку не іній цікавив, я вже не раз його обтрушував з яблунь і кущів, приглядався до тоненьких білих голочок. Хотів побачити, як будуть висилати у страшний Сибір сім'ю дядька Федора за те, що він якийсь куркуль. А жив дядько Федір на нашій таки вулиці, недалеко від снігової гірки, яку допомагав дітям насипати. До пізнього вечора працювали і старші сини дядька Федора – Грицько і Сянько. Гірка вийшла і висока, і широка. Такої, мабуть, не побачиш у всій Могилівці.

Ми, хлопчики і дівчатка, з нашої довгезної вулиці дуже любили дядька Федора. Він був гарний лицем, карі очі світилися, як у юнака. Чорні брови, такі ж вуса і чуприна, повні червоні щоки і м'ясисті губи ніби кликали до себе. Він був добрий і щедрий. Коли ми у нього колядували, то насипав нам у торбину повно яблук і горіхів, смачних сухариків і пиріжків, ще й кожного обдарував грошима. То хіба такого куркуля треба висилати у чужий далекий Сибір, щоб чужинцям попадали щедрі подарунки?

У дядька Федора було чотири хлопці і стільки ж дівчат. З нами іноді гралася чорноока Надя. Вона була молодшою від мене щось на два роки, а тому я, як старший роками, завжди намагався покатати її на санчатах, а влітку якось на вулиці відігнав од неї здоровенного індика, який чогось розгнівався на малу і шарпав її за червоне платтячко. А може, йому червоний колір не сподобався?

Вчора на ковзанці старші дівчатка казали, що Надю заберуть до себе сусіди, у яких нема дітей. І дівчинка буде їм за доньку. А найменшенький Вітя, якому ще й року нема від роду, поїде з батьками у той страшний зимовий Сибір. Сибір – це така велика в'язниця з глибокими снігами і такими міцними морозами, що там на льоту замерзають птахи. А ще дід Юхим казав, що у тому Сибіру багато лісів, де водяться ведмеді, дикі кабани, вовки і ще різні страшні звірі. Ось туди, комнезами і комуністи з комсомольцями і звозять таких куркулів, як дядько Федір, щоб вони там позамерзали, щоб їх поїли дикі звірі.

А ще у дядька Федора є прадід Семен і дід Митрофан, каліка, без однієї ноги. Вони обидва уже не страшні тутешнім сільрадівцям і тому не підходять для Сибіру. Їх забрали далекі родичі, щоб у них діди доживали віку.

Нині рано сім'ю дядька Федора мають вивозити у той страшний Сибір. Тому я, схопивши санчата, потяг їх до снігової гірки, звідки, як на долоні, було видно всеньке тепер голе подвір'я куркуля. А голе подвір'я тому, що вже нема ні хліва, ні комори, ні стодоли, ні пошурів, а лише червоніє з сорому випаленою цеглою недобудована хата, вкрита ще свіжими житніми сніпками. Це односельчани розорили споконвічне гніздо дядька Федора, його колись затишне, зразкове господарство. Так усі говорять у хаті.

На подвір'ї чекали двоє саней. Зібрався гурт сусідів, наче на похорон. Якісь дядьки винесли кілька клунків і поклали на солому, що була на санях. Вийшли з хати два міліціонери і голова сільради

Поховайло. Слідом за ними проінеєве повітря роздерли дикі зойки Федорихи, яку вели під руки дві жінки:

– Ой, людоньки-и-и! За що ж ви нас виганяєте з рідної хатоньки-и-и наче злодіїв кривавих? Виганяєте з рідного села-а-а? За що-о-о?? Чи ми когось обікрали-и-и? Чи когось обдурили-и-и? Чи когось оббрехали? Чи когось облаяли? Чи я, чи Федір, чи мої батьки, діди і прадіди, чи мої діти комусь зло заподіяли?! То скажіть, людоньки-и-и!!! За що ж ви нас розорили, як розбійників і злодюг найстрашніших у чужий далекий край, у холодний Сибір засилаєте??? Висилаєте на вірну смерть, на погибель! За що-о-о, за що-о-о, людоньки-и-и??!

Жінка на хвильку ніби вдавилася морозяним повітрям чи сльозами, які за ці пекельні дні-страждання проклали глибокі борозни по обидва боки носа, як знову заголосила:

– Ой, Боженьку, Боже, за що нас так тяжко караєш? За які гріхи? Може, за те, що день і ніч працювали, не знали спочинку, ні самі, ні наші батьки, ні наші дітоньки? Ой, Боженьку, Боже!

То що з нами буде у тому сніговому Сибіру? У тій далекій кацапії? То вже навік ми пропали, то вже не побачимо тебе, наша люба Україно...

Федориха з малим Вітею на руках і синами раптом зупинилася перед першими саньми, її великі чорні очі раптом зблиснули двома яскравими зірками, а з грудей вирвалося:

– Прощайте, людоньки! Прощайте, сусідоньки! Прощайте, родичі! Прощайте, рідна земле і могили рідних! Прощавайте, любий дідуню, дорогий таточку! Простіть нас, рідні, що не доглянули вашої старості, що лишаємо вас тут! Прощай, Надю, донечко моя!..

Жінки посадили на сани Федориху, коло неї примостилися два сини і два комсомольці, а на других санях сів дядько Федір з дітьми... Він не ридав вголос, а лише вклонявся людям направо і наліво...

Раптом дядько Федір підвівся з саней, впав навколішки на подвір'ї, розгріб руками сніг до замерзлої землі і тричі поцілував її. Потім перехрестився тричі до своєї хати, обвів чужим поглядом мовчазний натовп сусідів і родичів та представників радянської влади, сів у сани і до їздового:

– Рушай!

Коли сани почали повільно виїжджати з подвір'я, з гурту людей вибігла дівчинка у жовтому кожушку і такій же хустинці і простягла рученята:

– Мамо-о-о?! Матусенько-о-о! Татусю-ю-ю! Куди ви-и-и?? Матусенько-о-о!!!

Дівчинка бігла за саньми, кричала, падала у сніг, підіймалася і знову бігла, а з ротика ледь долітало "Матусенько-о-о", "Татусю-ю-ю". За Надею бігли жінки, дівчинку перехопив якийсь чоловік, взяв її на руки, пригорнув до грудей. То був її теперішній названий батько.

А сани з висланими уже повернули у бічну вулицю і навік зникли з очей.

Над селом засяяли криваві промені вранішнього сонця, що визирнуло з-за високого горба, віщуючи людям тихий морозяний день.